

LUND UNIVERSITY

Hustru Karin i Lövstad

Några genealogiska problem inom senmedeltidens östgötska lågfrälse

Wienberg, Asger

Published in:

Svensk genealogisk tidskrift

2020

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Wienberg, A. (2020). Hustru Karin i Lövstad: Några genealogiska problem inom senmedeltidens östgötska lågfrälse. *Svensk genealogisk tidskrift*, 2020(2), 93–120.

Total number of authors:

1

Creative Commons License:

Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Hustru Karin i Lövstad

Några genealogiska problem inom senmedeltidens östgötska lågfrälse¹

– Asger Wienberg –

Den adliga ätt som i modern genealogisk litteratur kallas Lillie av Lövstad, men på grund av en felaktig släktkonstruktion gått under beteckningen Lillie af Greger Mattssons ätt på Riddarhuset, leder sitt ursprung från Östergötland.² Där, på gården Lövstad i Kimstads socken och Memmings härad, bodde i början av 1500-talet en av ättens stamfäder, frälsemannen Håkan Jönsson (belagd 1509–1523).³ En genomgång av den genealogiska litteraturen ger emellertid inget klart besked om vem denne var gift med, förutom att hennes namn var Karin. I fråga om hustruns börd står två uppfattningar emot varandra, utan att några starka skäl har presenterats till stöd för det ena eller andra förhållandet.

Genealogen Gustaf Elgenstierna uppger att hustruns namn var Carin Botolfsdotter och att hon var dotter till Botolf Holmstensson, en uppgift som återkommer i kulturgeografen Johan Bergs avhandling om jordägande och bebyggelse i Östergötland från 1000-talet till 1500-talet.⁴ Detta strider mot genealogen Gabriel Anreps hävdande att hon hette Carin Djekne och var dotter till Sven Ingesson Djekne, vilket återgår på de otryckta riddarhusge-

¹ Tack till Jes Wienberg (Lunds universitet), Bodil Petersson (Linnéuniversitetet i Kalmar) och de två av SGT:s redaktion anlitate anonyma bedömare för synpunkter på manuskriptet samt till Annika Björklund (Riksarkivet) och Camilla Stara (Landsarkivet i Vadstena) för meddelade uppgifter från Svenskt diplomatarium respektive Risinge kyrkoarkiv.

² Almquist (1931–1976, del 3:2, s. 913 och 1182), Almquist (1960, s. 406f), Brask (1970, kommentaren, s. 21f), Elgenstierna (1925–1936, band 4, s. 662f), Riddarhusets vapensköldar (2019, band 1, s. 209), SBL (1918–, band 23, s. 75) och Östenson (1975, s. 56). Redan i samband med en tvist om Lillienamnet vid riksdagen i Stockholm år 1647 påmindes om att Gustav II Adolf hade föreslagit ättemedlemmen Axel Lillie (1603–1662) att skriva sig Lillie af Lövstad (Sveriges ridderskaps och adels riksdags-protokoll (1855–1910, del 4:1, s. 59f)).

³ Almquist (1931–1976, del 3:2, s. 913), SBL (1918–, band 23, s. 75) och SMP (1967–, band 2, sp. 700).

⁴ Elgenstierna (1925–1936, band 4, s. 664) och Berg (2003, s. 182). I Elgenstiernas ättartavverk kallas hon dock Carin Djekne i ett annat sammanhang (Elgenstierna (1925–1936, band 3, s. 628)).

nealogierna.⁵ Erland Nordenfalk, förutvarande föreståndare för museet Löfstads slott, redogör i en bok om detta herresäte för bägge dessa uppgifter. Han anger – med hänvisning till uppgiftslämnaren, riddarhusgenealogen Folke Wernstedt – att Håkan Jönsson antingen var gift med en dotter till Botolf Holstensson i Kapperstad vid namn Karin, eller med en dotter till Sven Ingesson (Djäkne?) och Dordi Svendsdotter (Ulv) med samma namn.⁶ Varken Nordenfalk eller utgivarna av biskop Hans Brasks släktbok, varifrån den sistnämnda uppgiften ursprungligen stammar, har dock tagit ställning till de olika notisernas källvärde.⁷ Även Stig Östenson har i en utredning av en angränsande släktkrets återgivit det genealogiska sammanhanget i samstämmighet med Hans Brasks släktbok, men utan närmare förklaring eller dementerande av det andra alternativet.⁸ Vilken av uppgifterna, om någon, beskriver då det riktiga förhållandet? För att kunna värdera den bristande överensstämmelsen i litteraturens upplysningar krävs en genomgång av det samtida källmaterialet, som alla de sentida forskarna i någon mån – om än på omvägar – baserar sina utsagor på.

I föreliggande undersökning har, utöver genealogisk och historisk litteratur, en rad källmaterial konsulterats. Det rör sig främst om tryckta och otryckta medeltida urkunder – bevarade i original eller i form av senare avskrifter – men även om släktböcker, domprotokoll och godshandlingar från 1500-talet och senare. Utifrån spridda uppgifter i detta material har det varit möjligt att utreda vem Håkan Jönsson var gift med, och därutöver hur hustruns släktförbindelser såg ut. Utredningen utgör alltså lösningen på ett långlivat genealogiskt problem, men bidrar även till att belysa kontinuiteten mellan senmedeltidens lågfrälse och den tidigmoderna tidens introducerade adel i Sverige.

Abbedissan Birgitta Botolfsdotter – en första ledtråd

Som stöd för uppgiften att Håkan Jönssons hustru var dotter till Botolf Holmstensson hänvisar Elgenstierna till en anteckning rörande Håkans sonson Erik Jönsson (d. 1610/1611) i Erik XIV:s höga nämnds dombok,⁹ med följande ordalydelse:

5 Anrep (1858–1864, band 2, s. 689) och RHA, N. W. Marks von Würtemberg. Konzeptgenealogier, Döda ätter vol. 4 (fol. 167r; AD bildid: v910582.b1870.s167).

6 Nordenfalk (1967, s. 11 och 174 not 14).

7 Brask (1970, kommentaren, s. 22).

8 Östenson (1975, s. 56). Förutom i ovannämnda sammanhang har problemet varit uppe till diskussion på internetforumet Anbytarforum mellan den 27 december 2013 och den 19 april 2014 under Släktnamn > Introducerad adel > Lillie af Greger Mattssons ätt.

9 I referensen står dock felaktigt Hh I 1: 60 (Elgenstierna (1925–1936, band 4, s. 668 not 2)).

»Then 8 Octobris [1562]. Sades Erich Jönsson på Löffzsta tässe effter:-
ne gårdar till: först Banckebergh vdj Wikingzstadh sochn vdj Walck-
ebo häredt, Marsåass i Wästerlöse sochn vdj Wijfolcke häredt och
Fröö i Skerkinde häredt och sochn, som hans faders modhersyster
benempd syster Brijthe, abedisse vdj Wastena clöster hadhe ther in
medt sigh hwilcke gårdar han wan igen effter Westerårs recess.«¹⁰

Denna notis kan kompletteras med uppgifter lämnade av den kunglige se-
kreteraren Rasmus Ludvigsson i hans handlingar angående adelns igenvun-
na gods. Där framgår att Gustav I under sin regeringstid hade låtit beslagta
abbedissan Britas tre gårdar i Bankeberg, Marås och Frö.¹¹ I Västerås recess
år 1527 erkändes emellertid adelns rätt att återfå gods som deras förfäder
givit, sålt eller pantsatt till kyrkliga institutioner sedan Karl Knutssons räfst
i mitten av 1400-talet.¹² I Erik XIV:s höga nämnd kunde adeln framföra så-
dana krav och återvinna den till kronan indragna jorden,¹³ och i Erik Jönssons
fall framhölls följande argument för domslutet: för det första var hans far
syster Britas närmaste arvinge; för det andra hade godsen inte givits till
klostret, utan system hade endast haft dem för sin egen försörjnings skull;
för det tredje hade Erik Jönsson bevisat »m[edh] gode faste breff« att godsen
hade tillhört Brita. Han tilldömdes därför gårdarna till dess de med bättre
bevis kunde vinnas från honom.¹⁴ I en bifogad släkttavla har Rasmus
Ludvigsson klargjort släktskapet mellan de omnämnda individerna, vilket
illustreras i Tavla 1 på nästa sida.¹⁵

Enligt trovärdiga uppgifter, stammande direkt från Erik Jönsson och tro-
ligen också hans far Jöns Håkansson (d. 1562) och inför domstol styrkta med
fastebrev, var alltså Håkan Jönsson gift med en syster till abbedissan Brita i
Vadstena kloster. Den sistnämnda är identisk med Birgitta Botolfsdotter,
som invigdes till syster i klostret den 2 september 1492 av biskop Henrik
Tidemansson i Linköping, som själv skänkte jungfruns »expensas et preben-

¹⁰ HH (1861–1979, band 13:1 »Konung Erik XIV:s nämnds dombok«, s. 60), utgivarens kursivering utelämnad.

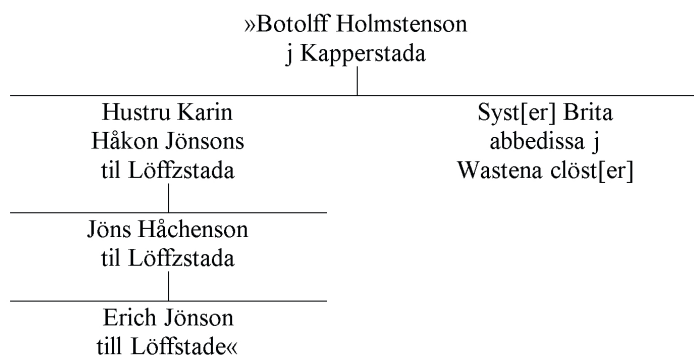
¹¹ RA, Kungliga arkiv K:7 »Register uppå adelens igenwundne godtz« (s. 95; RA bildid: A0073409_00073) och »Register på alle the godz och gårdar som både frelset och andra, iffrå arff och eigitt in för konung Erickx nämnd ige[n]wunnet haffue« (fol. 43r; RA bildid: A0073409_00324).

¹² SRA (1887–1954, del 1:1, s. 85).

¹³ Rosén (1955, s. 22–24).

¹⁴ Kungliga arkiv K:7 »Register uppå adelens igenwundne godtz« (s. 95f; RA bildid: A0073409_00073).

¹⁵ Kungliga arkiv K:7 »Register uppå adelens igenwundne godtz« (s. 96; RA bildid: A0073409_00074).

Tavla 1.

dam« (omkostnader och prebende).¹⁶ Hon blev vid okänd tidpunkt priorinna och valdes den 14 mars 1534 till abbedissa, i vilket ämbete hon har utfärdat tre ännu bevarade brev i egendomsfrågor.¹⁷ Den 7 maj 1539 avsattes hon emellertid »per fratres in loquatorio sororum« (av bröderna i systrarnas samtalsrum).¹⁸

Arkivarien Carl Silfverstolpe har behandlat Birgitta Botolfsdotter i sina arbeten om Vadstena kloster. Han antar att hon efter sin avsättning ingick äktenskap med Vadstenaborgaren och klostrets gynnare Nils krämare, vars hustru bar namnet Birgitta. Stödet för denna tolkning är dock klen, eftersom den endast baserar sig på borgarhustruns, sedermera borgaränkans, välgärningar mot klostret och det faktum att hon kallades »mor, syster« i kloster-räkenskaperna, en beteckning som enligt Silfverstolpe endast användes om abbedissor.¹⁹ Det är dock möjligt att de tidigare strikta normerna hade luckrats upp i detta upplösningsskede inom klostret och att epitetet därför kunde brukas även om andra kvinnor som klostersystrarna ville visa sin vördnad. Dessutom förutsätter Silfverstolpes antagande att den före detta abbedissan levde ett ovanligt långt liv, eftersom Nils krämares änka Birgitta levde ännu år 1578.²⁰

Om Birgitta Botolfsdotters börd uttalar sig Silfverstolpe i en artikel publicerad år 1875, där han anger att hon var dotter till Botolf Holmstensson.²¹

¹⁶ Vadstenadiariet (1996, notis 900); jämför SMP (1967–, band 1, sp. 404).

¹⁷ Vadstenadiariet (1996, notis 1153), Bergquist (1927, s. 3) (SDHK-nummer 39122), Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658f) (SDHK-nummer 39136) och SDHK-nummer 39235.

¹⁸ Vadstenadiariet (1996, notis 1168).

¹⁹ Silfverstolpe (1898–1899, s. 16f) och Silfverstolpe (1895–1898, s. 157).

²⁰ Silfverstolpe (1898–1899, s. 17 not 1).

²¹ Silfverstolpe (1875, s. 47).

I det drygt 20 år senare utkomna arbetet *Klosterfolket i Vadstena* uttrycker han dock tveksamhet till samma uppgift. Han skriver visserligen att hon i en anteckning i Kammararkivet uppges ha varit dotter till Botolf Holmstensson och syster till Håkan Jönssons till Lövsstad hustru Katarina, men underkänner värdet av dessa notiser.²² Det är dock oklart vad han grundar sitt omdöme på.

Att Birgitta Botolfsdotter verkligen var dotter till Botolf Holmstensson framgår av en av hennes bevarade skrivelser, som hon avfattade till kyrkoherden herr Finvid i Risinge den 4 augusti 1535. Hon säger sig däri vilja diskutera två ärenden rörande sina avlidna förfäder. Först behandlar hon sin farmor Ingegerd Toresdotters gåva av humlegården Humletorp till Risinge kyrka. För en lång tid sedan hade hon själv blivit förevisad donationsbrevet av herr Nils i Risinge, och både denne och biskop Henrik Tidemansson hade velat att hon skulle giva stadfästelse därpå, vilket hon inte hade gått med på.²³ Enligt farmoderns förordnande skulle kyrkoherden erhålla hälften av humlen mot att han skulle be för Ingegerd, hennes far samt hennes son – tillika Birgittas egen far – Botolf Holmstensson. Den bakomliggande orsaken till att Ingegerd hade givit bort sitt gods var enligt sondottern att hon inte trodde att hennes ende son Botolf skulle gifta sig. Han var nämligen »en gammall Diekne then tijdh han fick mina moder«. Det nu uppståndna problemet var emellertid att kyrkoherdens tillgång till sin andel av humlegården hade förhindrats av församlingsborna och Birgitta ville upphäva avtalet ifall detta missförhållande fortlöpte.²⁴

Den andra punkten som tas upp i Birgittas brev är några gods som Botolf Holmstensson i strid med sin mors vilja hade sålt till »eenom som heet Doctor Simon«, som var föreståndare för själågården i Linköping.²⁵ Han synes vara identisk med Simon Gudmundsson, som avlade doktorsexamen vid universitetet i Bologna år 1465 och sedermera blev domprost i Linköping.²⁶ När Botolfs mor Ingegerd hade fått kännedom om försäljningen hade hon

²² Silfverstolpe (1898, s. 16 not 2).

²³ Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658f) (SDHK-nummer 39136). Birgitta Botolfsdotter kallar i brevet biskop Henrik Tidemansson för sin »kiäre Fader och frände«, vilket kan tolkas som ett tecken på vördnad och inte behöver tyda på släktskap. Det är dock inte uteslutet att den från samma östgötska trakter bördige biskopen var släkt med Birgitta, vars omkostnader och prebende han själv skänkte vid hennes invigning till klostersyster (se ovan). Henriks börd är dock okänd bortsett från att fadern var Tideman Didriksson, jordägare i Käslinge i Vånga socken och Memmings (senare Finspånga läns) härad och möjligen av tysk börd, och troligen dennes hustru Ingrid. Se Kellerman (1935–1940, del 1, s. 61f), Ljung (1949, s. 62f och 368), SBL (1918–, band 18, s. 657) och Schück (1959, s. 529).

²⁴ Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658) (SDHK-nummer 39136).

²⁵ Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658) (SDHK-nummer 39136). Själågården var en gemensam fond för domkyrkans och själakapellets tillgångar, se Schück (1959, s. 462).

²⁶ Schück (1959, s. 516) och Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 1, s. 169).

valt att lösa in godsens genom att betala Simon lika många penningar som han hade givit Botolf. Efter Ingegerds död hade Simon dock återtagit godsens utan att lämna Botolf någon betalning, och enligt abbedissan hade de nu tillhört domkyrkan i mer än 60 år.²⁷ Godsens i fråga var Djuckerö och Dimperö i Hällestads socken och Bråbo (senare Finspånge läns) härad samt de oidentifierade »Siötorp« och »Broetorp«, som kan ha legat i Hällestad, Risinge eller någon annan närbelägen socken. Birgitta var emellertid osäker på gårdarnas belägenhet och bad herr Finvid att göra efterforskningar om dem. Hon ville veta var de låg och vad de räntade. Själva hade hon aldrig förut »någor wärdzligen tingh achtat«, då hon inte hade varit mer än åtta år vid sin fars bortgång och hade tillbringat alla sina dagar i kloster.²⁸

Hustru Karin i Lövstad – dotter till Botolf eller Sven?

Karins födelse- och dödsår är höljda i dunkel, men hon bör ha levt till åtminstone år 1521. Efter att Håkan Jönsson hade sålt gården Äsplunda till Fornåsa kyrka förvarade nämligen han och hustrun länge penningarna som de hade fått i betalning. Sonen Jöns, som ville köpa tillbaka gården, kunde därför erbjuda kyrkvärdarna dessa pengar. De ville dock inte ta emot dem. Anledningen var att »the våre i Tviffuelsemall om Kånung Gustaffz Regemente«, som ju hade inletts år 1521.²⁹

Några egentliga biografiska upplysningar om Håkan Jönssons hustru Karin går i praktiken inte att finna, med ett undantag. Det är en notis i Linköpings domkyrkas pappersregister från början av 1500-talet.³⁰ Enligt denna hade en gård i Frö i Skärkinds socken och härad lagts till biskopsbordet i Henrik Tidemannssons tid – han var biskop 1465–1500 – i sakbrott, det vill säga böter, för Håkans hustru i Lövstad, som hade blivit lägrad av sitt syskonbarn Botolf skrivare då hon tjänade herr Brynolf i Furingstad.³¹ Syskonbarn i dåtidens språkbruk avsåg kusin, men eftersom Botolf skrivares identitet är okänd är det svårt att därav dra några slutsatser om Karins börd. Tyvärr är det inte möjligt att snäva in dateringen av händelsen med hjälp av uppgiften om herr Brynolf. Denne kyrkoherde är visserligen endast belagd

27 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658) (SDHK-nummer 39136). Att det bör vara Linköpingskyrkan som avses när Birgitta Botolfsdotter skriver »och hafve the nu haft dem i LX åhr, och än meer« framgår av att Simon Gudmundsson själv avled år 1491 (Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 1, s. 169)).

28 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658) (SDHK-nummer 39136).

29 DIGA (1831–1843, del 4, s. 140–144).

30 Om denna handskrift se Nygren (1941, s. 94ff) och Schück (1959, s. 12–18).

31 SBL (1918–, band 18, s. 657–659) och LSB, Linköpings stiftsbibliotek Kh 54, fol. 35r/s. 63 (SDHK-nummer 39501; referat i Linköpings bibliotheks handlingar (1793–1795, del 1, s. 89 nr 17)).

åren 1480 och 1493, men ingen företrädare i ämbetet är känd efter år 1400 och en efterträdare nämns först år 1515.³²

Hustru Karin i Lövstad, gift med Håkan i Lövstad, förekommer i Linköpingsbiskopen Hans Brasks släktbok – i huvudsak avfattad före 1514 och i sin helhet sannolikt före 1520, men endast bevarad i en avskrift som till största delen tillkommit senast 1544 på uppdrag av Per Brahe den äldre.³³ Att det här rör sig om samma person som Erik Jönssons farmor, syster till abbedissan Birgitta Botolfsdotter, framgår av att Karin anges som mor till Håkan Jönssons två kända barn, Birgitta och Jöns. I släktbokens sammanställning av ättlingar till Inge djäkn uppges Karin vara dotter till dennes son Sven Ingesson. Den sistnämnde var enligt en annan släkttavla, som presenterar ättlingarna till hustru Margit i Göpperstad i Kuddby socken och Björkekinds härad, gift med dennas dotter Dorotea.³⁴ Hans Brasks släktbok innehåller även namnet på en make till Margit – Sone Larsson – och ytterligare tre barn till henne, nämligen Peter Svensson, Nils Sonesson och Karin Sonesdotter i Berga (troligen i Slaka socken och Valkebo härad).³⁵ Vilket patronymikon dottern Dorotea bar är dock okänt. Att hon skulle ha tillhört ätten Ulv, vilket Folke Wernstedts inledningsvis nämnda uppgifter gör gällande, är en missuppfattning. Troligen grundar den sig på en felaktig identifiering av hennes bror Peter Svensson med hans namne, som nämns i samtida brev 1440 och 1452 och skrev sig till Malmö i Kvillinge socken och Bråbo härad.³⁶ Denne förde enligt obestyrkt uppgift en framåtseende ulv i vapnet och förekommer på andra ställen i släktboken.³⁷

Av Hans Brasks släktbok framgår att Karin hade systemn Margit, gift med Knut Månsson (Skrukkebyätten) i Stymla i Skärkinds socken.³⁸ Margit före-

32 VaLA, Furingstads kyrkoarkiv Lla:1 (fol. 9r–9v/s. 17f; RA bildid: C0025209_00017) (SDHK-nummer 30808), RA, Perg16(?) oktober 1493 (SDHK-nummer 33010) och Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 263f); jämför SMP (1967–, band 1, sp. 522).

33 Brask (1970, s. 134f) och Setterkrans (1956, s. 84 och 88).

34 Brask (1970, s. 135). Att det i Hans Brasks släktbok omnämnda »Gopestad«, som i Anna Pedersdotter Bielkes släktbok kallas »Göpestade« (RHA, Genealogiska anteckningar sammanställda av Anna Pärsdotter Bielke (fol. 115v; AD bildid: v910784.b1240.s116)) och enligt Peder Månsson Utters *Collectanea genealogica* var beläget »mellen wijka« (RA, *Genealogica* vol. 41 (fol. 196v/223v; RA bildid: R0001344_0018 och AD bildid: v914671.b2550.s196b)), d.v.s. på Vikbolandet, bör vara identiskt med Göpperstad framgår av namnbeläggen i Franzén (1937, s. 147).

35 Brask (1970, s. 135 och 142). »Bergom j Skac« är troligen ett avskrivningsfel och bör avse Berga i Slaka.

36 Liedgren (1988, s. 5).

37 Brask (1970, s. 77 och 197). Uppgiften om vapnet återfinns bl.a. i *Elgenstierna* (1925–1936, band 7, s. 358) och *Anrep* (1858–1864, band 4, s. 26), återgående på de otryckta riddarhusgenealogierna (N. W. Marks von Würtemberg. *Konceptgenealogier*, Levande ätter vol. 13 (fol. 202r; AD bildid: v910599.b2270.s202)), men saknas i *Raneke* (2001).

38 Brask (1970, s. 135).

kommer i en frälselängd från år 1526, då hon var änka.³⁹ Hennes man Knut Månsson är liksom Håkan i Lövstad nämnd i ett brev den 28 juni 1509, eftersom de ingick i en grupp personer som hade sänt »knapedrænger« till den pågående belägringen av Kalmar slott.⁴⁰ Den 2 januari 1510 ingick Knut med sin hustrus samtycke ett jordabyte med priorn Jon och konventbröderna i helgeandshospitalet vid Söderköping, varmed han fick Hällerstad i Östra Ryds socken och Skärkinds härad mot gårdarna Skruckeby och Hov i Mogata socken och Hammarkinds härad samt Åkerby i Kuddby socken. Förutom utfärdaren Knut Månsson hängde Söderköpings stad och Håkan Jönsson i Lövstad sina sigill under handlingen, vilket styrker släktbokens uppgift om att de bägge männen var svågrar.⁴¹

På flera ställen i släktboken, liksom i de samtida breven, nämns Knut Månsson som bosatt i Stymla. Troligen har han senare bosatt sig i Hällerstad, eftersom hans sätesgård i släkttavlan över Margits i Göpperstad ättlingar i Hans Brasks släktbok kallas »Hellom«.⁴² Det sistnämnda bör vara en korrumperad form av Hällerstad – eller »Hellestade«, som det står i Anna Pedersdotter Bielkes släktbok från 1540-talet.⁴³

Medan både Karin och Margit står som barn till Sven Ingesson i Hans Brasks släktbok är endast den sistnämnda införd som dotter till Dorotea.⁴⁴ Det framgår alltså inte helt klart om även Karin var dotter till henne. Däremot är Karin angiven som Doroteas dotter i Anna Pedersdotter Bielkes släktbok.⁴⁵ Den däri föreliggande redogörelsen för Margits i Göpperstad ättlingar verkar visserligen ha upprättats med utgångspunkt i Hans Brasks uppgifter, vilket är förklarligt då Anna Pedersdotter Bielke sannolikt hade tillgång till denna text.⁴⁶ Släkttavlan är dock inte endast en enkel avskrift av föregångarens. Vissa kompletteringar har gjorts i anslutning till de ursprungliga uppgifterna, troligen utifrån samtida muntlig tradition och kännedom om personernas släktförhållanden. Bland annat finns här en uppgift om ytterligare en son till Margit i Göpperstad, Olof Svensson som ska ha varit

39 G1R (1861–1916, del 3, s. 228); jämför Östenson (1975, s. 56).

40 BSH (1859–1884, del 5, nr 277) (SDHK-nummer 36525).

41 Perg 2 januari 1510 (SDHK-nummer 36648). Östenson (1975, s. 56) påstår felaktigt att Knut Månsson inte är nämnd i samtida källor.

42 Brask (1970, s. 133–135). Släktbokens utgivare har felaktigt identifierat »Hellom« med Hälla i Västra Hargs socken och Vifolka härad och inte heller betraktat Knut i »Hellom« och Knut Månsson i Stymla som en och samma person (Brask (1970, s. 87, 89 och 148)).

43 Genealogiska anteckningar sammanställda av Anna Pärsdotter Bielke (fol. 115v; AD bildid: v910784.b1240.s116). För dateringen se Gillingstam (1951, s. 211).

44 Brask (1970, s. 135).

45 Genealogiska anteckningar sammanställda av Anna Pärsdotter Bielke (fol. 115v; AD bildid: v910784.b1240.s116).

46 Gillingstam (1951, s. 219).

bosatt i Söderköping.⁴⁷ Att Karins föräldrar var Sven Ingesson och Dorotea uppges också i Rasmus Ludvigssons släkttavla från 1500-talets slut över den tidigt avlidne Sven Lillies – son till Erik Jönsson – förfäder på fädernet.⁴⁸ Här uppvisar alltså Rasmus Ludvigsson en annan uppfattning än i den tidigare omtalade släkttavlan som illustrerar handlingarna angående Erik Jönssons godsanspråk inför höga nämnden.

Den släkttavla av Rasmus Ludvigssons hand, i vilken Karin anges ha varit dotter till Botolf Holmstenson, måste anses mindre tillförlitlig i fråga om hennes fadernehärstamning än släkttavlan i Hans Brasks släktbok, där hon i stället presenteras som dotter till Sven Ingesson. För detta talar släktbokens kronologiska och geografiska närhet till personerna, liksom att biskopens syfte med upprättandet av släkttavlor var knutet till hans egna och stiftets kyrkors jordaffärer samt en vilja att förhindra äktenskap i förbjudna led.⁴⁹ Att Karin och Birgitta Botolfsdotter var systrar framgår förvisso av Rasmus Ludvigssons anteckningar, som i sin tur sannolikt stödde sig på Erik Jönssons muntliga uppgifter och åberopade fastebrev. Släktskapet dem emellan styrks även av att gården Kapperstad i Gammalkils socken och Valkebo härad – där Botolf Holmstenson uppges ha bott – senare ägdes av Karins son Jöns Håkansson och vid arvskiftet efter denne år 1574 tillföll svärdottern Brita Gustavsdotter (sparre över pil) på hennes barns vägnar.⁵⁰ Uppgiften att systrarna hade samma far och båda var döttrar till Botolf Holmstenson är däremot sannolikt ett resultat av en förhastad slutsats då Rasmus Ludvigsson har sett Birgittas far omnämnas i en urkund. Som nämnts utpekade han själv Sven Ingesson som Karins far i en annan släkttavla.

Det finns även andra indikationer på att Sven Ingesson var Karins far. För det första anges i den ovan refererade notisen om hennes lägersmål med Botolf skrivare att hon vid tidpunkten för brottet tjänade herr Brynolf i

47 Genealogiska anteckningar sammanställda av Anna Pärsdotter Bielke (fol. 115v; AD bildid: v910784.b1240.s116). Han är möjligen identisk med den Olof Svensson, borgare i Söderköping, som utfärdade ett brev den 3 maj 1481 angående försäljning av jord i Eggeby i Skönberga socken och Hammarkinds härad till biskop Henrik i Linköping (Perg 3 maj 1481 (SDHK-nummer 30909)).

48 Genealogica vol. 20 (fol. 18v; AD bildid: v914653.b300.s19) och Elgenstierna (1925–1936, band 4, s. 665).

49 Gilllingstam (1951, s. 210) och Setterkrans (1956, s. 87 och 89f).

50 Kungliga arkiv K:7, »Register uppå adelens igenwundne godtz« (s. 96; RA bildid: A0073409_00074) och DIGA (1831–1843, del 5, s. 48). Det Kapperstad som tillföll Brita Gustavsdotter vid arvskiftet låg i Valkebo härad och det är osannolikt att Botolf Holmstenssons sätesgård skulle ha varit det Kapperstad som ligger i Kuddby socken, eftersom han inte kan beläggas ha varit verksam i denna del av Östergötland. Hans kända jordinnehav och det faktum att han troligen är identisk med en år 1451 omnämnd Botolf Holmstenson i Linköping (se nedan) talar i stället för en verksamhetsfär närmare denna stad.

Furingstad.⁵¹ Enligt Hans Brasks släktbok var den sistnämnde en bror till Sven Ingesson, vilket förklarar Karins vistelse i hans hushåll.⁵² För det andra fick brödernas far Inge djäkn år 1435 på Valkebo häradsting fasta på bland annat en gård i Hörna i Nykils socken.⁵³ Ett arv från denne kan förklara att de två frälsehemmanen i Hörna på 1560-talet tillhörde Karins sonson Knut Jönsson (Lillie) respektive Kristiern Johansson (Lilja av Värnäs), som var dotterson till Karins syster Margit.⁵⁴ För det tredje lät Jöns Håkansson döpa en av sina söner till Sven, förmodligen med hänsyftning till sin morfar Sven Ingesson.⁵⁵ Utöver detta existerar ett par andra uppgifter om jordinnehav som möjligen kan styrka släktskapet: dels den ovannämnda gården i Frö som erlades i böter för Karins begångna lägersmål, dels den gård i Stillinge i Gammalkils socken, som vid arvsförflyttningen efter Jöns Håkansson tillföll hans svärdotter Brita Gustavsdotter på hennes barns vägnar.⁵⁶ På dessa två platser var emellertid både Inge djäkn och Botolf Holmstensson jordägare och hur godsens har vandrat i släkten efter deras tid är vanskligt att avgöra.⁵⁷

Modern Dorotea och jordägandets vittnesbörd

Med stor sannolikhet kan alltså Karin betraktas som dotter till Sven Ingesson. När det gäller hennes modernehärstamning finns förutom släktböckernas vittnesbörd flera egendomsförhållanden som antyder att Dorotea var modern. I Göpperstad, där Doroteas mor Margit hade varit bosatt enligt släktböckerna, fanns år 1543 två frälsehemman. Det ena tillhörde borgaren Verneke Olsson i Söderköping, vars mormor Sigrid Persdotter var dotter till Doroteas bror Peter Svensson.⁵⁸ Det andra innehades av Gotskalk Tidemansson (Hjortösläkten), som var gift med Håkan Jönssons och Karins dotter Brita.⁵⁹ Detta sistnämnda hemman återgick efter Gotskalks död till hustruns släkt. Britas brorson Axel Jönsson blev ny ägare, men år 1604 var dennes bror Erik Jönsson innehavare av båda hemmanen. Det som ännu år 1581 hade tillhört Verneke Olsson hade ursprungligen varit pantsatt till Erik,

51 Linköpings stiftsbibliotek Kh 54 (fol. 35r/s. 63) (SDHK-nummer 39501; referat i Linköpings biblioteks handlingar (1793–1795, del 1, s. 89 nr 17)).

52 Brask (1970, s. 135).

53 SMR (1937, nr 190b) (SDHK-nummer 22307).

54 Almquist (1931–1976, del 3:1, s. 428 och del 3:2, s. 989) och Östenson (1975, s. 54–56).

55 Elgenstierna (1925–1936, band 4, s. 665) och SBL (1918–, band 23, s. 75).

56 DiGA (1831–1843, del 5, s. 48f).

57 Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777), SMR (1937, nr 190a) (SDHK-nummer 22306) och VaLA, Göta hovrätt. Huvudarkivet EVIb:13 (nr 1; AD bildid: v841490. b30) (SDHK-nummer 39386).

58 Almquist (1931–1976, del 3:1, s. 140), Gilllingstam (1966) och Koit (1953, s. 21–24).

59 Almquist (1931–1976, del 3:1, s. 140) och Elgenstierna (1925–1936, band 3, s. 628 och band 4, s. 664).

men det kom aldrig att återlösas.⁶⁰ Det faktum att Karins ättlingar var besuttna och hade intressen i Göpperstad tyder på att de härstammade från den tidigare innehavaren, Doroteas mor Margit, som synes ha haft sin sätesgård i byn.

Verneke Olssons pantsättning av hemmanet i Göpperstad till Erik Jönsson är endast ett exempel på Lilliesläktens affärer med ättlingar till Margits i Göpperstad son Peter Svensson. Under andra hälften av 1500-talet övergick innehav av jord i Bjärkusa i Östra Stenby socken och Östkindes härad, Börsjö och Börsjökvarn i Risinge socken, Fjuk i Konungsunds socken och Björkekindes härad samt Vallby i Furingstads socken och Lösings härad från Peter Svenssons dotterdotters man, borgaren och tullskrivaren i Söderköping Olof Hermansson, dennes son Verneke Olsson och den sistnämndes hustru Sigrig till Jöns Håkanssons söner Sven och Knut.⁶¹ Möjligen kan anledningen till att Jöns Håkanssons söner gjorde affärer med Peter Svenssons ättlingar ha varit deras inbördes släktskapsrelationer. En annan orsak till överlåtelsena kan ha varit att medlemmarna av Lilliesläkten åberopade sin börsrätt när godsen i fråga blev utbudna till försäljning av släktgrenen i Söderköping och att de därmed kunde komma i besittning av dem.⁶²

Det finns ytterligare ett förhållande som talar för att Karin var dotter till Dorotea, nämligen jordägandet på en plats vid namn Lundby. Hans Brask och Anna Pedersdotter Bielkes släktböcker meddelar att Margit i Göpperstad hade sonen Nils Sonesson, vars son Hemming Nilsson i sin tur hade sonen Olof Hemmingsson, som enligt den sistnämnda släktboken var bosatt i Lundby.⁶³ Hemming Nilsson bör vara identisk med den Hemming Nilsson i Lundby, som den 6 februari 1510 tillsammans med sin hustru Lucia sålde östra gården i Melby i Östra Husby socken och Östkindes härad till riddaren Nils Bosson (Grip).⁶⁴ Något som styrker identifieringen är att en Hemming i Lundby den 9 december 1518 sålde jord i Berga i Slaka socken till Verneke Persson, som var gift med Hemming Nilssons kusin, Peter Svenssons dotter

⁶⁰ Almquist (1931–1976, del 3:1, s. 140).

⁶¹ Almquist (1931–1976, del 3:1, s. 159, 161, 215 och del 3:2, s. 700), Gillingstam (1966) och Koit (1953, s. 21–24).

⁶² En reservation måste göras angående Sven Jönsson Lillies förvärv av Börsjö och Börsjökvarn. Denna transaktion har sannolikt inte varit grundad på börsrätt, eftersom godset hade tillfallit Olof Hermansson, på modern Sigrig Persdotters vägnar, i arv efter Per Ingemundssons (Hamraätten) änka Bengta Knutsdotter, som var Sigrigs släkting på moder-net (Almquist (1931–1976, del 3:2, s. 700) och Gillingstam (1966)).

⁶³ Brask (1970, s. 135 och 142) och Genealogiska anteckningar sammanställda av Anna Pärssdotter Bielke (fol. 115v; AD bildid: v910784.b1240.s116).

⁶⁴ SDHK-nummer 36668.

Sigrid Persdotter.⁶⁵ Vidare kan Hemmings far Nils Sonesson vara identisk med Nils i Lundby, som liksom Håkan i Lövsstad och Knut Månsson i Stymla nämns i ett brev den 28 juni 1509 med anledning av att de hade sänt »kna-pedränger« till Kalmar.⁶⁶

Med tanke på jordinnehavet i detta oidentifierade Lundby hos ättlingar till Margit i Göpperstad är det intressant att notera att Håkan Jönsson den 21 september 1523 gjorde ett byte med Norrköpings själakor, representerat av stadens borgmästare och råd, varmed han erhöll gården Ullevi i Kimstads socken mot en gård i Lundby.⁶⁷ Inte heller detta Lundby har med säkerhet kunnat placeras geografiskt, men det kan mycket väl röra sig om samma ort. Genealogen Lennart Zielfelt menar att det Lundby som Håkan Jönsson avhände sig låg i Kullerstads socken och Memmings härad, men noterar att uppgifterna om att det i början av 1500-talet först hade tillhört Lövsstad och sedan Norrköpings själakor inte passar in i dess övriga historia. Samtidigt avvisar Zielfelt en identifiering med det närbelägna Lundby i Skärkinds socken.⁶⁸ Oavsett vilket Lundby som avses utgör notiserna härom en, förvisso något svag, indikation på Håkan Jönssons samhörighet med släktkretsen kring Margits i Göpperstad ättlingar. Tillsammans med övriga uppgifter om godsinnhav samt släktböckernas vittnesbörd är det dock med stor sannolikhet korrekt att betrakta Karin i Lövsstad som dotter till Sven Ingessons hustru Dorotea.

Karin och Birgitta – halvsystrar med gemensam mor

Två till synes motstridiga uppgifter står alltså emot varandra: Håkan Jönssons hustru Karin var med stor sannolikhet dotter till Sven Ingesson och hans hustru Dorotea, men hennes syster Birgitta Botolfsdotter var dotter till Botolf Holmstenson. Den uppenbara lösningen på detta genealogiska problem är att Dorotea vid olika skeden i sitt liv var gift med Sven respektive Botolf och att Karin och Birgitta därmed var halvsystrar. Några mer konkreta belägg för att även Birgitta var dotter till Dorotea står dock inte att finna. De gårdar hon för sitt uppehälles skull ägde i Bankeberg, Marås och Frö ger ingen klarhet i frågan. Frö var troligen ett arv från fadern, som ägde

⁶⁵ SDHK-nummer 38224, Gillingstam (1966) och Koit (1953, s. 21f). Verneke Perssons svärson Olof Hermansson ägde år 1562 det ena frälsehemmanet i Berga (Almquist 1931–1976, del 3:1, s. 435). Troligen var det även i detta Berga som Karin Sonesdotter, dotter till Margit i Göpperstad, bodde (se ovan).

⁶⁶ BSH (1859–1884, del 5, nr 277) (SDHK-nummer 36525).

⁶⁷ Zielfelt (1966, s. 94) (SDHK-nummer 38554).

⁶⁸ Zielfelt (1966, s. 94). I Almquist (1931–1976, del 3:1, s. 193), som Zielfelt hänvisar till, meddelas endast att ett hemman i Lundby i Skärkinds socken ägdes av Beata Nilsson (Grip), som dog år 1547.

jord där.⁶⁹ I Marås köpte visserligen en väpnare vid namn Peter Svensson en gård år 1444 och samme man sålde år 1452 huvudgården i Marås till konung Karl Knutsson.⁷⁰ Av kronologiska skäl vore det dock tvivelaktigt att identifiera denne med Doroteas bror med samma namn, och ett sådant antagande skulle i varje fall stå på mycket lös grund. Eftersom det här presenterade scenariot erbjuder den enda plausibla lösningen på de annars oförenliga, men sannolikt riktiga, uppgifterna om Karins och Birgittas börd är det dock värt att ta fasta på, trots att ovedersägliga argument saknas.

För att avgöra i vilken ordningsföljd Doroteas äktenskap kan ha ingåtts finns det ett antal kronologiska hållpunkter att utgå ifrån. Botolf Holmstenson är belagd i samtida dokument första gången 1439 och sista gången 1459.⁷¹ Eftersom det enligt Birgitta Botolfsdotters brev år 1535 hade gått mer än 60 år sedan Simon Gudmundsson återtog de gods, som Botolfs mor hade återlöst i sin livstid, utan att Botolf själv fick någon ersättning, bör han ha levt ännu omkring år 1475 eller något tidigare. I sitt brev skriver Birgitta att hon endast var åtta år gammal då hennes far dog och att hon därefter hade tillbringat all sin tid i kloster.⁷² Eftersom åldersgränsen för inträde i Vadstena kloster var 18 år för kvinnor är det troligt att hon åtminstone hade uppnått denna ålder då hon blev nunna där år 1492.⁷³ Om detta stämmer bör hon ha varit född senast cirka 1474 och hennes far bör ha avlidit senast omkring år 1482.

Till skillnad från Botolf Holmstenson är Sven Ingesson inte känd i bevarade urkunder, men det är däremot hans barn. Dottern Margit levde som änka år 1526 och hennes make Knut Månsson är belagd 1509 och 1510.⁷⁴ En av deras döttrar, vid namn Dordi, var troligen ännu ogift då Hans Brasks släktbok upprättades men ingick senare äktenskap med Johan Bengtsson (Lilja av Värnäs) till Värnäs i Värna socken och Bankekinds härad, som är belagd tidigast 1515 och avled omkring 1561.⁷⁵ Systemen Karin blev någon gång

69 Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777) och Göta hovrätt. Huvudarkivet EVIb:13 (nr 1; AD bildid: v841490.b30) (SDHK-nummer 39386).

70 Perg 4 april 1444 (SDHK-nummer 24505) och SDHK-nummer 26053.

71 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 656) (SDHK-nummer 23119; regest i SMR (1937, nr 849)) och Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777).

72 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658) (SDHK-nummer 39136).

73 Den heliga Birgitta. Himmelska uppenbarelser (1957–1959, band 4, s. 32).

74 BSH (1859–1884, del 5, nr 277) (SDHK-nummer 36525), G1R (1861–1916, del 3, s. 228) och Perg 2 januari 1510 (SDHK-nummer 36648).

75 Almquist (1960, s. 406), SMP (1967–, band 4, sp. 96) och Östenson (1975, s. 54 och 56). Det saknas stöd för en identifiering med den Jon Bengtsson som nämns i ett dombrev år 1511 och då var gift med »hustru Kirstine, Jep Pedersons dotter« (HH (1861–1979, band 27:1 »Erik Sparre. Pro lege, rege et grege samt rättegångsinlagor i tvisten rörande fru Görvel Abrahamsdotter Gyllenstiernas arv«, s. 109f)), en uppgift som förklarar varför Östenson (1975, s. 56) och Raneke (2001, del 2, s. 808) meddelar att Johan Bengtsson är belagd redan år 1511. Om den sistnämnde se även Tham (1953, s. 129).

under perioden 1465–1500 lägrad av sin kusin Botolf skrivare, en händelse som ägde rum under Brynolfs tid som kyrkoherde i Furingstad – han är nämnd som sådan 1480 och 1493. Karins make Håkan Jönsson är känd 1509–1523 och deras son Jöns nämns första gången i en fräselängd år 1526 och avled år 1562.⁷⁶ Jöns Håkansson var tydligen en vuxen man då han i början av Gustav I:s regeringstid, kort tid efter det att fadern hade sålt gården Äsplunda till Fornåsa kyrka, gick till kyrkan med pengar och försökte köpa tillbaka gården.⁷⁷ Jöns syster Brita gifte sig med Gotskalk Tidemansson (Hjortösläkten), som är belagd 1526–1543, och levde själv som änka ännu år 1562.⁷⁸

Med ledning av kronologin i de här sammanställda uppgifterna är det naturligt att dra slutsatsen att Dorotea först var gift med Botolf Holmstensson, och efter dennes död äktade Sven Ingesson. Botolf var en äldre man då han ingick sitt första äktenskap – med den kvinna som blev abbedissan Birgitta Botolfsdotters mor. Dessförinnan hade hans egen mor Ingegerd Toresdotter skänkt bort delar av sitt gods, eftersom hon inte trodde att den ende sonen skulle gifta sig. Så förklarar i alla fall sondottern hennes donation av Humletorp till Risinge kyrka, och möjligen kan Botolfs och Ingegerds försäljning av jord till Inge djäkn år 1459 ha ägt rum av samma skäl.⁷⁹ Efter Botolf Holmstenssons död, som bör ha inträffat senast omkring år 1482, har Dorotea, som troligen var betydligt yngre än sin förste man, ingått ett andra äktenskap med Sven Ingesson. I detta gifte kan döttrarna Margit och Karin ha fötts under 1480-talet, vilket kronologiskt sett stämmer väl med deras respektive makars och barns verksamhetstid. Karins lägersmål med Botolf skrivare bör i så fall ha skett i hennes ungdom under 1490-talet, då hon tjänade hos sin farbror i Furingstad.

Att endast barnen födda i äktenskapet mellan Sven Ingesson och Dorotea är nämnda i släktböckerna från 1500-talets första hälft ger ytterligare stöd åt att detta gifte ingicks efter Botolf Holmstenssons död. Att den sistnämnde och hans släkt saknas i Hans Brasks släktbok, som annars har omfattande upplysningar om lågfrälset i Linköpings stift, kan lämpligen förklaras med att få medlemmar av denna släkt ännu var i livet när släktboken sammanställdes. Botolf var sin mors ende son och troligen var Birgitta i sin tur hans enda barn. Eftersom hon levde ett klosterliv bildade hon aldrig någon egen familj, varmed släktgrenen utslocknade innan den hann bli föremål för Linköpingsbiskopens genealogiska intresse.

⁷⁶ G1R (1861–1916, del 3, s. 227), SBL (1918–, band 23, s. 75) och SMP (1967–, band 2, sp. 700).

⁷⁷ DIGA (1831–1843, del 4, s. 140–144).

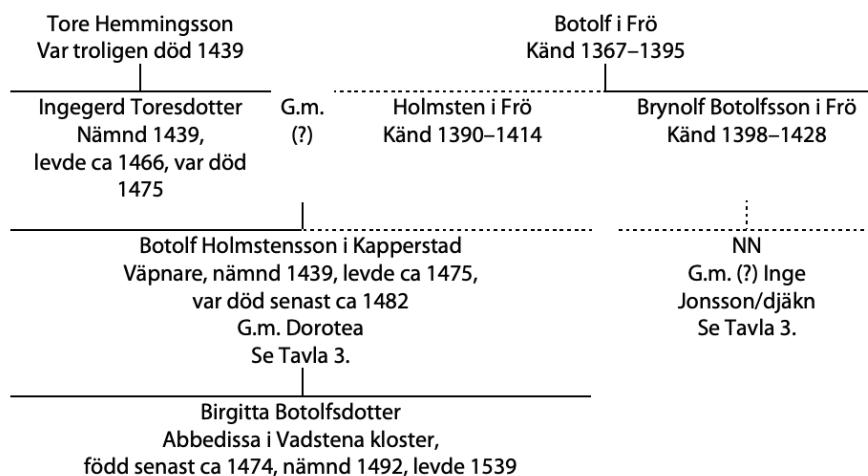
⁷⁸ Almquist (1960, s. 390 och 406f).

⁷⁹ Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658) (SDHK-nummer 39136) och Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777).

Några östgötska lågfrälseläkter och deras förbindelser

Äktenskapet mellan Botolf Holmstenssons änka Dorotea och Sven Ingesson var inte den första förbindelsen mellan de två männens släktkretsar. I ett bevarat brev från år 1454 tillkännagav Inge djäkn, Sven Ingessons far, och Botolf Holmstenson att de tidigare hade pantsatt ett gods i Frö till kantorn Sune i Linköping för 50 svenska mark. Sune ville ge detta till själamässor åt sig själv i kyrkan, varför utfärdarna i stället gav domkyrkan sitt gods Stillinge, som kunde återlösas av dem eller deras arvingar för samma penningssumma som tidigare.⁸⁰ Den koppling som här framskymtar mellan de bägge utfärdarna är än mer uttalad i ett annat brev. Den 31 december 1459 sålde nämligen Botolf Holmstenson och hans mor Ingegerd Toresdotter avgäld i Frö samt jord i Herseberga i Skärkinds socken, Stymla och ett oidentifierat »Ka[m]baratorph«, även detta i Skärkinds socken, för 26 svenska mark och två »godha gilla« kor till Inge djäkn, som kallas deras »maagh«.⁸¹

Innebörden av begreppet måg kunde vara mycket flytande under medeltiden. Förvisso avsåg termen släktskap genom giftermål – till exempel svägerskap, mågskap eller mer avlägsna släktband – men vad det åsyftar i det enskilda fallet går sällan att avgöra utan stor forskarmöda.⁸² För att kunna utreda vad mågskapet kan ha inneburit i det här sammanhanget presen-

Tavla 2.

⁸⁰ Göta hovrätt. Huvudarkivet EVIb:13 (nr 1; AD bildid: v841490.b30) (SDHK-nummer 39386).

⁸¹ Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777). Busygin och Rybakov har framfört förslaget att »Ka[m]baratorph« skulle vara identiskt med Kårantorp i Skärkinds socken (Busygin & Rybakov 2004, s. 315), vilket förutsätter en felskrivning av namnet i brevet.

⁸² Liljeholm (1950, s. 99).

teras härefter en utredning av vad som är känt om Botolf Holmstenssons och Inge djäkns släktförbindelser. Resultaten är sammanfattade i Tavla 2 på föregående sida.

Botolf Holmstensson omtalas första gången i bevarade urkunder år 1439, då han samtyckte till sin mor Ingegerd Toresdotters försäljning av ett torp till Risinge kyrka.⁸³ Med tanke på den geografiska och kronologiska närheten är han troligen identisk med Botolf Holmstensson i Linköping, som enligt ett brev den 29 augusti 1451 köpte ett stycke kläde av den tyske borgmästaren i Stockholm Gert Sodde.⁸⁴ Därefter nämns han i de nyligen omtalade breven från 1454 och 1459, i det sistnämnda titulerad »a wapn«.⁸⁵ Enligt brevet från år 1454 hade Botolf bett Gudmund Sonesson – troligen identisk med väpnaren Gudmund Sonesson (hästhuvud) till Överstad i Askeby socken och Bankekinds härad (belagd 1439–1484) – att sigillera brevet i hans ställe tillsammans med den andre utfärdaren, Inge djäkn, eftersom han själv saknade sigill.⁸⁶ Däremot hade han sigill år 1459, då han beseglade sitt och moderns salubrev jämte henne och herr Nils, kyrkoherde i Skärkind.⁸⁷

Ingegerd Toresdotter är endast känd i de ovannämnda breven från 1439 och 1459. Båda två har hon själv beseglat, det förstnämnda tillsammans med Erik Holmstensson (Rosenstråle).⁸⁸ I 1439 års brev intygade hon att hon med sonen Botolf Holmstenssons och flera fränders samtycke hade sålt torpet »Bleklandztorp« i Risinge till socknens kyrkoherde Ambjörn för 12 mark och 20 gutniska penningar. Gården var tydligen värd mer, eftersom hon skänkte mellanskillnaden till Risinge kyrka för att det där skulle bedjas för

83 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 656) (SDHK-nummer 23119; regist i SMR 1937, nr 849).

84 SDHK-nummer 25950. Om Gert Sodde se Sjödén (1950, s. 250), SMP (1967–, band 2, sp. 165) och Stockholms rådhus och råd (1915–1918, del 2, s. 7).

85 Göta hovrätt. Huvudarkivet EVIb:13 (nr 1; AD bildid: v841490.b30) (SDHK-nummer 39386) och Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777); jämför SMP (1967–, band 1, sp. 469).

86 Göta hovrätt. Huvudarkivet EVIb:13 (nr 1; AD bildid: v841490.b30) (SDHK-nummer 39386). Sigillen är numera bortfallna. Om Gudmund Sonesson (hästhuvud) se Liedgren (1989, s. 4) och SMP (1967–, band 2, sp. 367f).

87 Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777). De två ännu bevarade sigillen under brevet går inte att tyda utifrån Svenskt diplomatariums fotostatkopier av originalet, som förvaras i Moskva.

88 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 656) (SDHK-nummer 23119; regist i SMR (1937, nr 849)) och Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777). Endast Erik Holmstenssons sigill är bevarat under brevet från år 1439. Jämför SMP (1967–, band 3, sp. 694), där hon felaktigt – troligen baserat på sonens patronymikon och den geografiska närheten – identifierats med väpnaren och häradshövdingen Holmsten Jonssons (Rosenstråle) hustru Ingegerd, som nämns i hans testamente den 17 januari 1440 (SMR 1937, nr 1060 (SDHK-nummer 23421)). Om Holmsten Jonsson, som synes ha tillhört ett något högre skikt än frälset än de här behandlade personerna, se Elgenstierna (1925–1936, band 6, s. 522f), SMP (1967–, band 3, sp. 497) och Tham (1953, s. 127).

hennes egen och hennes far Tore Hemmingssons själar.⁸⁹ Förmodligen ingick i donationen den humlegård, som omtalas under namnet Humletorp i sondottern Birgitta Botolfsdotters brev från år 1535 och varav hälften skulle tillfalla socknens kyrkoherde i utbyte mot böner för Ingegerds, Tores och Botolfs själar.⁹⁰ Enligt kyrkoherden herr Nils Jonssons i Risinge intygande den 16 augusti 1510 låg denna nämligen i »Bleklangztorp«.⁹¹ Enligt uppgifter nedtecknade på 1600-talet i Risinge kyrkobok var torpets ägor belägna »emellan Lortorpa [Lotorps] och Blekztorpa [Blixtorps] Skiälgånger i Öster och Wäster, och Siön Bleken och Skijrsiögarne [Skirsjöarna] i Söder och Närr, hwarest och [ä]nnu finnes Byggingz Platzen der Torpet med huusen stådt hafwer«.⁹² Torpet ska enligt samma källa ha övergivits i samband med en pestepidemi år 1566.⁹³

Förmodligen har Ingegerd Toresdotter redan 1439 och ännu 1459 varit änka, eftersom hon själv agerade part i jordtransaktioner – i det ena fallet med samtycke av son och fränder och i det andra fallet tillsammans med sonen. Fadern Tore Hemmingsson är endast känd från 1439 års brev och har då antagligen varit död. Med tanke på det geografiska mönstret i dotterns jordinnehav är det dock troligt att han har varit bosatt i det medeltida Bråbo härad. Förutom i Bleklandstorp ägde Ingegerd själv jord i Djuckerö och Dimperö i Hällestads socken och i de oidentifierade, men troligen närliggande, »Siötorp« och »Broetorp«. Det var dessa fyra sistnämnda gods som sonen Botolf utan sin mors samtycke sålde till Simon Gudmundsson och vilka Ingegerd sedan köpte tillbaka och behöll i sin livstid.⁹⁴ Hon bör därför ha levt ännu år 1466, om inte senare, eftersom doktor Simon fram till detta år studerade och innehade uppdrag utomlands och först därefter blev kanik i Linköping innan han år 1473 blev domprost.⁹⁵ Hennes död inträffade dock före år 1475, eftersom det år 1535 hade förlupit mer än 60 år sedan godsens återtogts av Simon, vilket hade skett först efter hennes frånfalle.⁹⁶

Med tanke på Botolf Holmstenssons patronymikon och jordinnehav i Frö är det sannolikt att hans far och Ingegerd Toresdotters man har varit den Holmsten i Frö, som förekommer som faste i Skärkinds härad åren 1390–

89 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 656f) (SDHK-nummer 23119; regist i SMR (1937, nr 849)).

90 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658) (SDHK-nummer 39136).

91 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 657) (SDHK-nummer 36796).

92 VaLA, Risinge kyrkoarkiv C:2 (fol. 225r/s. 227).

93 Risinge kyrkoarkiv C:2 (fol. 225v/s. 228).

94 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658) (SDHK-nummer 39136).

95 Schück (1959, s. 516) och Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 1, s. 169).

96 Westerlund, Setterdahl & Meurling (1915–1943, del 3, s. 658) (SDHK-nummer 39136).

1394, 1398 och 1414.⁹⁷ Den 4 november 1402 agerade denne som lagläsare i häradshövdingen Knut Nilssons (Gera) ställe och fäste sitt nu förlorade sigill vid två fastebrev utfärdade på Skärkinds häradsting.⁹⁸

I Frö bodde under samma tid Brynolf Botolfsson, som första gången är omnämnd i samband med att han den 25 juli 1398 köpte jord i Hestad i Skärkinds socken av Bonde i Stymla för 14 mark svenska penningar – då Holmsten i Frö var en av fastarna.⁹⁹ Med all sannolikhet är han identisk med den Brynolf i Frö som år 1413 fick fasta på jord i Frö, som han hade köpt av Johan Jönsson.¹⁰⁰ Samma år tillhörde denne Brynolf häradsnämnden i Skärkind, och år 1414 uppträdde han flera gånger som faste i häradet.¹⁰¹ Han nämns även i ett brev den 1 mars 1428, då han var närvarande vid ett jordabyte.¹⁰²

Brynolf Botolfsson var förmodligen son till Botolf i Frö, som uppträdde som faste i Skärkinds härad första gången år 1367 och därefter även åren 1377 och 1385.¹⁰³ Denne kan också vara identisk med Botvid i Frö – troligen ett skrivfel – som var faste i Skärkinds härad år 1371.¹⁰⁴ Ännu den 13 juli 1395 var Botolf i livet och bland de bönder som var närvarande vid en landssyn vid några fiskeverk i Munkeboda (numera Norsholm) i Kimstads socken.¹⁰⁵ Ett inte orimligt antagande är att släktskap förelåg mellan Botolf och dennes förmodade son Brynolf Botolfsson å ena sidan, och Holmsten och dennes sannolika son Botolf Holmstensson å den andra. För detta talar bland annat det återkommande namnet Botolf. Det är dock omöjligt att mer precist avgöra hur en sådan förbindelse kan ha sett ut, även om en kronologiskt rimlig hypotes är att Holmsten och Brynolf var bröder.

Ingegerd Toresdotters och Botolf Holmstenssons måg Inge djäkn är tidigast belagd år 1434, efter den 29 juni, då han kallas Inge Jonsson och som

97 RPB (1866–1872, del 2, nr 2518, 2589, 2625, 2692, 2739 och 2748) (SDHK-nummer 13802, 13973, 14068, 14217, 14326 och 14228), Perg 25 juli 1398 (SDHK-nummer 14976; ofullständigt utdrag i DIGA 1831–1843, del 16, s. 176) och Perg 15 september eller 5 maj 1414 (SDHK-nummer 18418; ofullständigt utdrag i DIGA 1831–1843, del 16, s. 182).

98 SD (1875–1904, del 1, nr 244 och 245) (SDHK-nummer 15956 och 15957); jämför SMP (1967–, band 3, sp. 496).

99 Perg 25 juli 1398 (SDHK-nummer 14976; ofullständigt utdrag i DIGA 1831–1843, del 16, s. 176).

100 SD (1875–1904, del 2, nr 1735) (SDHK-nummer 18034).

101 SD (1875–1904, del 2, nr 1803, 1844 och 1955) (SDHK-nummer 18122, 18159 och 18351), Perg 5 maj 1414 (SDHK-nummer 18327; ofullständigt utdrag i DIGA (1831–1843, del 16, s. 181)), Perg 12 maj 1414 (SDHK-nummer 18330; ofullständigt utdrag i DIGA (1831–1843, del 16, s. 182)); och Perg 12 maj 1414 (SDHK-nummer 18331; ofullständigt utdrag i DIGA (1831–1843, del 16, s. 181f)).

102 Perg 1 mars 1428 (SDHK-nummer 20968); jämför SMP (1967–, band 1, sp. 518).

103 DS (1829–, band 9, nr 7472 och band 11, nr 9608) (SDHK-nummer 9035 och 11107) och RPB (1866–1872, del 2, nr 2169) (SDHK-nummer 12984).

104 DS (1829–, band 10, nr X 114) (SDHK-nummer 10092).

105 Kjellberg (1911, bilaga 2) (SDHK-nummer 14445); jämför SMP (1967–, band 1, sp. 465).

häradshövding i Valkebo härad meddelade fasta på fyra femtedelar i ängen »Pungno« i Naterstad i Slaka socken, som Sone Larsson hade sålt till kyrkvärdarna i Slaka.¹⁰⁶ Brevet i fråga är endast känt i avskrift, varför det inte kan användas för att dra några slutsatser om vilket patronymikon han bar. Det kan däremot ett originalbrev från år 1435, före den 2 februari, där han omväxlande kallas Inge djäkn och Inge Jonsson, vilket visar att det i litteraturen förekommande patronymikonet Jönsson är felaktigt.¹⁰⁷ I dokumentet i fråga meddelas han fasta på en gård i Hörna och en ägodel i Ingebo, den sistnämnda belägen i Skeda socken och Hanekinds härad, vilka han hade köpt av Tyrgils Larsson, Peter Slake, Peter Håkansson, Karl Astesson och Margit Larsdotter för 30 mark penningar.¹⁰⁸ På samma ting beviljades han även fasta på jord i Stillinge, som han hade köpt av Gudmund i Stillinge för 16 mark penningar.¹⁰⁹

Både 1436 och 1448 nämns Inge djäkn som häradshövding i Valkebo i samband med att han meddelade fasta på jord.¹¹⁰ Den 11 februari 1440 beseglade han Bo Ingolfssons i Hackeryd salubrev på en gård till Peter Jönsson i Gismestad.¹¹¹ Enligt ett brev utfärdat i Linköping den 21 mars 1452 tillhörde Inge djäkn lagmansnämnden.¹¹² Tillsammans med Botolf Holmstenson utfärdade han det ovan omtalade brevet år 1454, som han beseglade tillsammans med Gudmund Sonesson (hästhuvud?).¹¹³ Även 1457 och 1458 uppträdde han i rollen som häradshövding i Valkebo.¹¹⁴ Under brevet från det förstnämnda året hänger ännu hans sigill, som i skölden visar en balk mellan två sexuddiga stjärnor.¹¹⁵ År 1458 nämns han dessutom som bosatt i

106 SDHK-nummer 22178. Om Inge djäkns häradshövdingämbete se Almquist (1954–1955, del 1, s. 294 och del 2, s. 61). Möjligen är Sone Larsson identisk med Margits i Göpperstad make, som enligt Hans Brasks släktbok bar detta namn och åtminstone var far till barnen Nils Sonesson (i Lundby?) och Karin Sonesdotter i Berga (troligen i Slaka socken), se Brask (1970, s. 135 och 142).

107 SMR (1937, nr 190b) (SDHK-nummer 22307), där originalets »Jonss[on]« felaktigt lästs som Jenson, vilket sedan normaliserats till Jönsson. Namnformen Inge Jönsson begagnas även av Almquist (1954–1955, del 1, s. 294 och del 2, s. 61), Raneke (2001, del 2, s. 778) och Östenson (1975, s. 56).

108 SMR (1937, nr 190b) (SDHK-nummer 22307).

109 SMR (1937, nr 190a) (SDHK-nummer 22306).

110 SMR (1937, nr 435) (SDHK-nummer 22610) och Perg 10 oktober 1448 vidfäst 5 mars 1446 (SDHK-nummer 25394).

111 SMR (1937, nr 1081) (SDHK-nummer 23443).

112 Perg 21 mars 1452 (SDHK-nummer 26078).

113 Göta hovrätt. Huvudarkivet EVIb:13 (nr 1; AD bildid: v841490.b30) (SDHK-nummer 39386).

114 Perg 1457 efter 29 juni (SDHK-nummer 27015) och SDHK-nummer 27267.

115 Perg 1457 efter 29 juni (SDHK-nummer 27015), Almquist (1954–1955, del 2, s. 61) och Raneke (2001, del 2, s. 778). Enligt Raneke uppvisar Inge djäkns sigill under det ovannämnda brevet från år 1440 ett något annorlunda vapen, i vilket en balkvis ställd varghake i stället för en balk är placerad mellan de två sexuddiga stjärnorna (Raneke (2001, del 2, s. 705)).

Sixtorp i Gammalkils socken, då han närvarade vid en landssyn.¹¹⁶ I det redan nämnda brevet från år 1459 kallas Inge djäkn måg av Ingegerd Toresdotter och Botolf Holmstensson.¹¹⁷ Han är förmodligen även identisk med den Inge djäkn, titulerad »aff waapn« och välboren man och boende i Skärkind, som med sitt nu bortfallna sigill beseglade två brev år 1463, utfärdade av Ingolf Olofsson respektive Nils Magnusson angående arvet efter Magnus Olofsson i Halleby – den förstes svärfar och den andres far.¹¹⁸

Enligt Hans Brasks släktbok hade Inge djäkn tre barn.¹¹⁹ Sonen Sven Ingesson – vars ättlingar redan har behandlats – är till synes okänd i samtida källmaterial och bar veterligen aldrig faderns tillnamn, som han likväl begåvats med i äldre genealogier. Möjligen har han avlidit relativt tidigt, vilket kan vara en förklaring till att dottern Karin i unga år befann sig hos sin farbror i Furingstad. Från Hans Brasks släktbok stammar även vår kunskap om Inge djäkns dotter Birgitta, som uppges ha varit gift med Johan sadelmakare och blivit mor till en viss broder Lars, vars epitet bör syfta på att han var klosterbroder.¹²⁰ I syskonskaran ingick även herr Brynolf i Furingstad, hos vilken Karin Svendsdotter alltså var i tjänst i sin ungdom. Den 18 oktober 1480 nämns han som kyrkoherde i Furingstads socken i en dom med anledning av en tvist mellan honom och bönderna om gränsen mellan prästgårdens och kyrkbyns ägor.¹²¹ I oktober år 1493 deltog han enligt

Bild 1. Inge djäkns sigill under ett brev utfärdat av honom själv år 1457 efter den 29 juni (SDHK-nummer 27015). Foto: Riksarkivet.

¹¹⁶ Westman (1920, bilaga 17) (SDHK-nummer 27316).

¹¹⁷ Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777); jämför SMP (1967–, band 3, sp. 629).

¹¹⁸ Perg 1463 utan dag (SDHK-nummer 28062; ofullständigt utdrag i DIGA 1831–1843, del 16, s. 203) och Perg 1463 utan dag (SDHK-nummer 28063; ofullständigt utdrag i DIGA 1831–1843, del 16, s. 202f). Om utfärdarnas släktförbindelser se även Berg (2003, s. 174 och 176f).

¹¹⁹ Brask (1970, s. 135).

¹²⁰ Brask (1970, s. 135).

¹²¹ Furingstads kyrkoarkiv Lla:1 (fol. 9r–9v/s. 17f) (SDHK-nummer 30808).

en bevarad urkund i ett prästgille i Vi i Löts (nu Borgs) socken och Memmings härad, men hans sigill under handlingen har gått förlorat.¹²²

Namnet Brynolf, Inge djäkns jordinnehav i Frö och det faktum att han kallades måg – det vill säga släkting genom äktenskap – av Ingegerd Toresdotter och Botolf Holmstenson, tyder på släktskap med den ovan nämnda släkten i Frö. Om Karin Svendsdotters kusin Botolf skrivare var hennes släkting på fädernet, vilket skulle förklara hans vistelse i Brynolfs hushåll, kan även namnet Botolf användas som indikation på släktskapet med personerna i Frö. Möjligen var Inge djäkn gift med en syster eller dotter till Brynolf Botolfsson och/eller Holmsten i Frö. Ett sådant antagande klargör såväl förekomsten av namnet Brynolf – och kanske namnet Botolf – bland Inge djäkns ättlingar, som benämningen måg i 1459 års brev. Värt att notera är även att de två breven från år 1435, i vilka Inge djäkn meddelades fasta på förvärvad jord, senare förvarades bland pergamentsbrev i det De la Gardieska arkivet på Löberöd tillsammans med den handling från år 1398, som behandlar Brynolf Botolfssons köp av jord i Hestad.¹²³ En möjlig förklaring är att urkunderna genom arv – kanske till följd av Inges supponerade giftermål med en nära släkting till Brynolf – hamnat i samma godsarkiv och sedermera uppgått i den De la Gardieska samlingen.

Inge djäkns förfäder och breven i det De la Gardieska arkivet

Det finns enstaka uppgifter som ger svaga antydningar om Inge djäkns börd, och då främst godshistoriska fakta. Liksom Botolf Holmstenson var han besutten i Frö och Stillinge.¹²⁴ Om det i dessa två fall har varit fråga om arvegods är dock tveksamt, eftersom Inge fick fasta på köpejord i Stillinge år 1435 och kan ha blivit jordägare i Frö genom sitt äktenskap. Hans sätesgård var dock Sixtorp, där sondottern Margit Svendsdotters dotterson Kristiern Johansson på 1560-talet ägde jord under sitt säteri Värnäs.¹²⁵ Enligt bevarade urkunder från åren 1358, 1360, 1361 och 1369 köpte en viss Inge timmerman

¹²² Perg 16(?) oktober 1493 (SDHK-nummer 33010). Eftersom namnen på socknarna Husby, Sten, Kuddby och Dagsberg står skrivna på de sjätte, nionde, tionde och elfte av de ursprungligen tolv sigillremsorna, vilket motsvarar den ordningsföljd som socknarnas präster är uppräknade i brevet, måste Brynolfs bortfallna sigill ha hängt på den åttonde remsan.

¹²³ DIGA (1831–1843, del 16, s. 176 och 195). Om de medeltida pergamentsbrev i det De la Gardieska arkivet, numera förvarade i Riksarkivet, se Tegnér (1894, s. 25).

¹²⁴ Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777), SMR (1937, nr 190a) (SDHK-nummer 22306) och Göta hovrätt. Huvudarkivet EVIb:13 (nr 1; AD bildid: v841490.b30) (SDHK-nummer 39386).

¹²⁵ Almquist (1931–1976, del 3:2, s. 989).

vid flertalet tillfällen jord i Sixtorp.¹²⁶ Den 17 juni 1387 förvärvade Inge i Sixtorp jord i Påtorp och Ralstorp, båda i Gammalkils socken.¹²⁷ Även Påtorp låg på 1560-talet under Värnäs och ägdes av Inge djäkns ättling Kristiern Johansson.¹²⁸ Det rör sig alltså utan tvekan om samme man i dokumenten från 1350- och 1360-talen respektive brevet från år 1387. Alla dessa handlingar låg senare bland pergamentsbrev i det De la Gardieska arkivet, vilket tyder på gemensam proveniens.¹²⁹ Det finns heller ingen anledning att betvivla att Inge i Sixtorp är identisk med en person med detta namn, som redan år 1353 var faste i Valkebo härad.¹³⁰

År 1391, alltså vid en tidpunkt då Inge i Sixtorp har försvunnit ur de bevarade dokumenten, köpte Jon smed jord i Sixtorp.¹³¹ Densamme förvärvade den 10 augusti 1397 även jord i Påtorp, som han fick fasta på omkring den 14 oktober följande år.¹³² Handlingarna som förtäljer om dessa transaktioner hamnade sedermera i det De la Gardieska arkivet tillsammans med ett brev daterat den 30 november 1413, som meddelar att »Sten Giordh Pukass« pantsatte jord i Blackstorp och Löt, båda i Gammalkils socken, till Jon Petersson i Sixtorp för 20 mark penningar på ett års tid.¹³³ Redan detta faktum gör det sannolikt att samme man avses i samtliga dessa dokument, vilket ytterligare styrks av ett brev från den 5 maj 1405 som nämner Johan smed i Sixtorp, då denne utfärdade ett intyg tillsammans med fem andra personer.¹³⁴ Förmodligen är han även identisk med den Johan/Jon smed som enligt ett antal urkunder från november 1413 ingick i häradsnämnden i Valkebo och var faste i häradet år 1422.¹³⁵

Med tanke på namn och gods innehav bör Inge djäkn ha varit en ättling – eller åtminstone ha räknat släktskap – till Inge timmerman, även kallad Inge i Sixtorp. Att även Jon smed, med patronymikonet Petersson, ingått i

126 DS (1829–, band 7, nr 5954 och 6311, band 8, nr 6508 och band 9, nr 7887) (SDHK-nummer 7414, 7802, 7996 och 9448); jämför SMP (1967–, band 3, sp. 621).

127 Perg 17 juni 1387 (SDHK-nummer 13303; ofullständigt utdrag i DIGA (1831–1843, del 16, s. 173f)).

128 Almquist (1931–1976, del 3:2, s. 989).

129 DIGA (1831–1843, del 16, s. 165–167 och 173f).

130 DS (1829–, band 6, nr 4964) (SDHK-nummer 6639); jämför SMP (1967–, band 3, sp. 621).

131 Perg 29 juni 1391 (SDHK-nummer 13910; ofullständigt utdrag i DIGA (1831–1843, del 16, s. 174)).

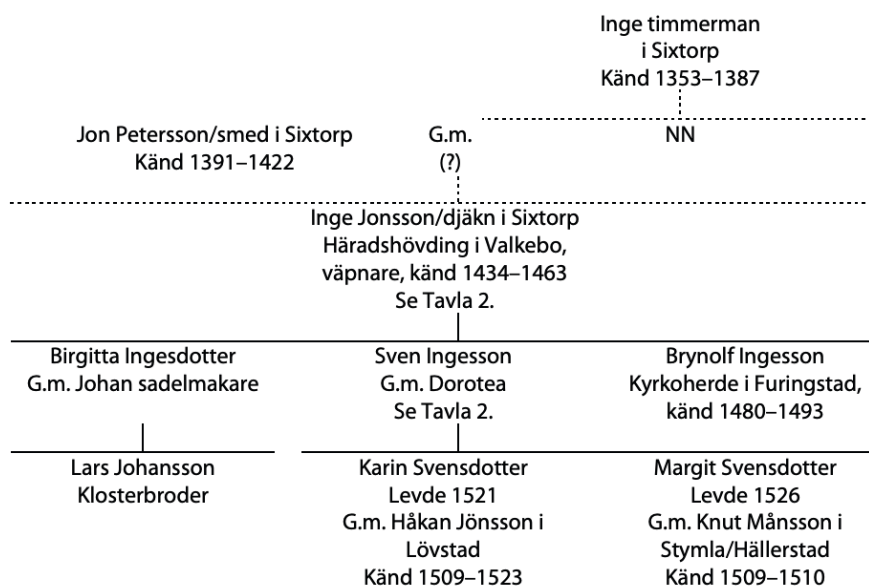
132 Perg 10 augusti 1397 (SDHK-nummer 14851; ofullständigt utdrag i DIGA (1831–1843, del 16, s. 175f)) och Perg 1398 omkring 14 oktober (SDHK-nummer 15016; ofullständigt utdrag i DIGA (1831–1843, del 16, s. 176)).

133 Perg 30 november 1413 (SDHK-nummer 18170; ofullständigt utdrag i DIGA (1831–1843, del 16, s. 179f)) och DIGA (1831–1843, del 16, s. 174–176 och 179f).

134 SD (1875–1904, del 1, nr 589) (SDHK-nummer 16489).

135 SD (1875–1904, del 2, nr 1824, 1842, 1843 och 1845) (SDHK-nummer 18146, 18167, 18168 och 18169) och Perg 1422 före 29 juli (SDHK-nummer 19901); jämför SMP (1967–, band 4, sp. 28).

detta släktkluster verkar troligt med tanke på att hans sätesgård var Sixtorp och att han innehade jord både där och i Påtorp. Ur kronologisk synpunkt förefaller det inte orimligt att anta att Jon smed var Inge djäkns far, särskilt då den sistnämnde också kallas Inge Jonsson. Rent hypotetiskt kan Jon smed i sin tur ha varit gift med en dotter till Inge timmerman, och i så fall har sätesgården Sixtorp och jorden i Påtorp följt en släktlinje från Inge timmerman via mågen Jon smed till dottersonen Inge djäkn. Detta illustreras i Tavla 3.

Tavla 3.

Det här antagandet om släktskapets karaktär stämmer också väl överens med det faktum att handlingar rörande Inge timmermans, Jon smeds och Inge djäkns jordförvärv senare kom att ingå i det De la Gardieska arkivet. Detta förhållande berodde förmodligen på gemensam proveniens, och en sådan bakgrund kan enklast förklaras med att breven bör ha ingått i ett godsarkiv tillhörigt Olof Eriksson (Ållongren) och hans hustru Dordi Kristiernsdotter (Lilja av Värnäs). Dessa makar innehade i slutet av 1500-talet gårdar i Sixtorp, Påtorp, Stillinge och Hörna, som tidigare hade ägts av Dordis far Kristiern Johansson under sätesgården Värnäs.¹³⁶ Som framgått ovan var Kristiern Johansson en ättling till Inge djäkn, som bevisligen ägde jord i Sixtorp, Stillinge och Hörna, och gårdarna har sannolikt varit ett arv härifrån. Om det här framlagda resonemanget stämmer har Kristiern även

¹³⁶ Almquist (1931–1976, del 3:2, s. 989).

härstammat från Inge timmerman och Jon smed, vilkas förvärv kan ha varit ursprunget till ättlingarnas jordinnehav i Sixtorp och Påtorp.

Olof Eriksson och Dordi Kristiernsdotter var bosatta på Halleby i Skärkinds socken, som länge hade fungerat som sätesgård inom Olofs fädernesläkt.¹³⁷ Åtkomsthandlingar till de ovannämnda godsens Sixtorp, Påtorp, Stillinge och Hörna, och i särskilt hög grad till Halleby, ingick i den De la Gardieska pergamentsbrevsamlingen.¹³⁸ Det gjorde även handlingar rörande Gjord Götsson (också kallad Gjord djäkn), dennes hustru Elina Henriksdotter och son Bengt Gjordsson, som var farfar till Kristiern Johansson.¹³⁹ Det är alltså tydligt att anledningen till att just dessa brev hamnade i samma arkiv är att de genom arv hade tillfallit Olof Eriksson och Dordi Kristiernsdotter. En sådan arvgång skulle också kunna förklara varför både det nämnda brevet från år 1459, avhandlande Inge djäkns jordförvärv i bland annat Stymla, och två fastebrev rörande Jöns i Halleby jordförvärv har kommit att ingå i en grupp av nio svenska medeltida pergamentsbrev, varav sju från Östergötland, som numera förvaras i Sjtjukinarkivet på Historiska museet i Moskva.¹⁴⁰ I det sistnämnda fallet är dock det ringa antalet brev ett problem när det gäller att fastställa proveniensens. Det rekonstruerade ursprunget för pergamentsbreven från det De la Gardieska arkivet styrker emellertid huvuddragen i det här presenterade släktsambandet mellan Inge djäkn och hans förmodade förfäder, även om detaljerna i genealogin inte kan fastslås med full visshet.

Avslutning

Trots ett relativt rikhaltigt och tillgängligt källmaterial har frågan om Håkan Jönssons hustru Karins börd inte tidigare blivit föremål för en ordentlig utredning. I stället har äldre uppgifter av olika ursprung traderats och blandats samman tämligen okritiskt, vilket har resulterat i genealogisk förvirring. Min förhoppning är att denna undersökning, genom att ha bidragit med nytt källmaterial och nya synpunkter, kan utgöra en grund för vidare forskning om det östgötska lågfrälsets släktförbindelser på tröskeln till den tidigmoderna tiden.

¹³⁷ Almquist (1931–1976, del 3:2, s. 782f och 989), Almquist (1960, s. 159f) och Berg (2003, s. 173–177).

¹³⁸ DIGA (1831–1843, del 16, s. 165ff).

¹³⁹ DIGA (1831–1843, del 16, s. 178f, 182, 192 och 205), Brask (1970, s. 145 och kommentaren, s. 23), Raneke (2001, del 2, s. 808), SMP (1967–, band 2, sp. 237f och 515) och Småberg (2004, s. 142).

¹⁴⁰ Busygin & Rybakov (2004, s. 314) (SDHK-nummer 39777) och SDHK-nummer 39779 och 39780. De övriga breven är SDHK-nummer 14124, 39774, 39775, 39776, 39778 och 39781. Se Busygin & Rybakov (2004) och Svenskt diplomatariums översättning av det ryska föredraget »Okända dokument på yngre fornsvenska från OPI-samlingarna på Historiska museet« från 2001.

Efter de föregående sidornas utredning är det möjligt att med stor sannolikhet hävda ett antal omständigheter. Håkan Jönssons hustru Karin Svendsdotter var dotter till Sven Ingesson och Margits i Göpperstad dotter Dorotea. Hon var vidare helsyster till Knut Månssons i Stymla hustru Margit Svendsdotter och halvsyster på modernet till abbedissan i Vadstena kloster Birgitta Botolfsdotter. De ovan presenterade slutsatserna angående Botolf Holmstenssons och Inge djäkns släktkretsar, och sambanden dem emellan, har stundtals varit av mer hypotetisk karaktär, men bygger på en rad indicier i det samtida källmaterialet. Därför har förhoppningsvis även dessa resone-mang bidragit till att bringa ytterligare klarhet i släktrrelationerna inom ett antal senmedeltida lågfrälse- och storbondesläkter i Östergötland. I framtiden lär ytterligare forskning i kombination med ett fortsatt utgivande och tillgängliggörande av medeltida källmaterial kunna fördjupa kunskaperna om dessa och angränsande ämnen.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

[LSB =] Linköpings stadsbibliotek

Linköpings stiftsbibliotek

Kh 54 (Linköpings domkyrkas pappersregister)

[RA =] Riksarkivet

Genealogica (SE/RA/750001)

20 (Rasmus Ludvigsson. Släktbok med anträd)

41 (Peder Månsson Utter. Collectanea genealogica)

Kungliga arkiv (SE/RA/710003)

Svenska regenters levnadsförhållanden, hov och egendomar (SE/RA/710003/01)

Handlingar rörande vasakonungarnas egendom och det kungliga hovet i allmänhet

K:7 (Rasmus Ludvigssons samlingar rörande kronans och adelns gods)

[Perg =] Stora pergamentsbrevsamlingen (SE/RA/0101)

[SDHK =] Svenskt diplomatariums huvudkartotek (<https://sok.riksarkivet.se/SDHK>)

[RHA =] Riddarhusets arkiv

Genealogiska anteckningar sammanställda av Anna Pärsdotter Bielke

N. W. Marks von Württemberg. Konzeptgenealogier

Döda ätter

4 von Hirscheit-von Lövenstern(-Kunckel)

Levande ätter

13 Sabelfelt-Sparre

Svenskt diplomatarium

Fotostatkopier av SDHK-nummer 39777

Översättning av det ryska föredraget »Okända dokument på yngre fornsvenska från OPI-samlingarna på Historiska museet«, hållet av A. V. Busygin och V. V. Rybakov vid ett svensk-ryskt symposium på Historiska museet i Moskva i maj 2001 med anledning av

utställningen Örnen och lejonet

[VaLA =] Landsarkivet i Vadstena

Furingstads kyrkoarkiv (SE/VALA/00089)

Lla:1 Räkenskaper för kyrka. Äldre allmän odelad serie 1649–1698

Göta hovrätt (SE/VaLA/03825)

Göta hovrätt. Huvudarkivet (SE/VaLA/03825/01)

EVlb:13 Äganderättshandlingar 1463–1767

Risinge kyrkoarkiv (SE/VALA/00306)

C:2 Födelse- och dopböcker 1659–1697

Litteratur

Almquist, J. A., (1931–1976), *Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning*, Skrifter utgivna av svenska Riksarkivet 1, Stockholm. LIBRIS-ID: 8200493.

Almquist, J. E., (1954–1955), *Lagsagor och domsagor i Sverige med särskild hänsyn till den judiciella indelningen*, Skrifter utgivna av Rättsgenetiska institutet vid Stockholms högskola 2, Stockholm. LIBRIS-ID: 54406.

Almquist, J. E., (1960), *Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden (1523–1611)*, Skrifter utgivna av Rättsgenetiska institutet vid Stockholms högskola 3, Stockholm. LIBRIS-ID: 8199097.

Anbytarforum, *Släktnamn > Introducerad adel > Lillie af Greger Mattssons ätt*. Inlägg från den 27 december 2013 till den 19 april 2014. <https://forum.rotter.se/index.php>.

Anrep, G., (1858–1864), *Svenska adelns ättar-taflor*, Stockholm. LIBRIS-ID: 482519.

Berg, J., (2003), *Gods och landskap. Jordägande, bebyggelse och samhälle i Östergötland 1000–1562*, Meddelanden från Kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet 120, Stockholm. LIBRIS-ID: 8899917.

Bergquist, A. O., (1927), »Ett pergamentbref från år 1535 i gillet samlingar«, *Årsbok 1927 (St Ragnhilds gille i Söderköping)*, s. 3–8.

[Brask =], (1970), *Biskop Hans Brasks släktbok*, utgiven av Personhistoriska samfundet genom H. Gillingstam & G. Setterkrans, Stockholm. LIBRIS-ID: 498789.

[BSH =], (1859–1884), *Bidrag till Skandinaviens historia ur utländska arkiver*, samlade och utgivna av C. G. Styffe, Stockholm. LIBRIS-ID: 198486.

Busygin, A. V., & Rybakov, V. V., (2004), »Sjvedskije dokumenty XIV–XVI vv. iz sobrania P. I. Sjtjukina«, *Srednije veka* 65, s. 311–317.

Den heliga Birgitta. Himmelska uppenbarelser, (1957–1959), till svenska av T. Lundén, Malmö. LIBRIS-ID: 8078620.

[DIGA =], (1831–1843), *DelaGardiska archivet eller Handlingar ur grefl. DelaGardiska bibliotheket på Löberöd*, utgivna av P. Wieselgren, Lund. LIBRIS-ID: 387281.

[DS =], (1829–), *Svenskt diplomatarium. Diplomatarium Suecanum*, Stockholm. LIBRIS-ID: 119728.

Elgenstierna, G., (1925–1936), *Den introducerade svenska adelns ättartavlor*, Stockholm. LIBRIS-ID: 8576.

Franzén, G., (1937), *Vikbolandets by- och gårdnamn*, Nomina Germanica 1, Uppsala. LIBRIS-ID: 282326.

- [G1R =], (1861–1916), *Konung Gustaf den förstes registratur*, Handlingar rörande Sveriges historia, första serien, Riksarkivet. LIBRIS-ID: 8390061.
- Gillingstam, H., (1951), »De svenska släktböckerna före Rasmus Ludvigsson«, *Släkt och hävd 1951*, s. 208–223.
- Gillingstam, H., (1966), »Arvskiftet efter Per Ingemundssons (Hamraätten) hustru Bengta Knutsdotter. Ett invecklat genealogiskt problem«, *Personhistorisk tidskrift 1966*, s. 8–13.
- [HH =], (1861–1979), *Historiska handlingar*, Kungl. Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia, Stockholm. LIBRIS-ID: 3683566.
- Kellerman, G., (1935–1940), *Jakob Ulvsson och den svenska kyrkan*, Stockholm. LIBRIS-ID: 1564704.
- Kjellberg, C. M., (1911), *Till frågan om vattenregalet*, Uppsala. LIBRIS-ID: 1635536.
- Koiv, J., (1953), *Rannsakingen om halvfrälset i Småland omkring 1575. Släkt- och gårdshistoriska anteckningar*, Skrifter utgivna av Genealogiska föreningen 6, Stockholm. LIBRIS-ID: 1447686.
- Liedgren, J., (1988), »Om Johan Skyttes medeltida anor«, *Släkt och hävd 1988*, s. 1–8.
- Liedgren, J., (1989), »Ätten Silversparres ursprung«, *Personhistorisk tidskrift 1989*, s. 1–9.
- Liljeholm, A. F., (1950), »Medeltida arvs lagar och släktskapsbestämning. Studier i Svenskt Diplomatarium«, *Personhistorisk tidskrift 1950*, s. 85–111.
- Linköpings biblioteks handlingar*, (1793–1795), utgivna av J. A. Lindblom, Linköping. LIBRIS-ID: 3006953.
- Ljung, S., (1949), *Söderköpings historia. Första delen. Tiden till 1568*, Stadsmonografier utgivna i samarbete med Institutet för folklivsforskning, Stockholm 1:A, med ett byggnadshistoriskt bidrag av S. Erixon, Söderköping. LIBRIS-ID: 422653.
- Nordenfalk, E., (1967), *Museet Löfstads slott. Ett stort svenskt herrgårdshem under tre århundraden. Anteckningar*, Stockholm. LIBRIS-ID: 99414.
- Nygren, E., (1941), *Registra ecclesie Lincopensis*, Linköpings biblioteks handlingar, ny serie 3, Linköping. LIBRIS-ID: 474026.
- Raneke, J., (2001), *Svenska medeltidsvapen*, ny utgåva, Nora. LIBRIS-ID: 8397355, 8397803 och 8397817.
- Riddarhusets vapensköldar* (2019), förlagsredaktör/projektledare J. Rosell, Stockholm. LIBRIS-ID: x78pcjswvxcg4z0g.
- Rosén, J., (1955), *Studier kring Erik XIV:s höga nämnd*, Skrifter utgivna av Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund 51, Lund. LIBRIS-ID: 392973.
- [RPB =], (1866–1872), *Svenska riks-arkivets pergamentsbref från och med år 1351. Förtecknade med angifvande af innehållet*, Stockholm. LIBRIS-ID: 384965.
- [SBL =], (1918–), *Svenskt biografiskt lexikon*, B. Boëthius, B. Hildebrand & G. Nilzén (red.), Stockholm. LIBRIS-ID: 8200870.
- Schück, H., (1959), *Ecclesia Lincopensis. Studier om Linköpingskyrkan under medeltiden och Gustav Vasa*, Stockholm Studies in History 4, Stockholm. LIBRIS-ID: 11806.
- [SD =], (1875–1904), *Svenskt diplomatarium från och med år 1401*, utgivet genom C. Silfverstolpe & K. H. Karlsson, Stockholm. LIBRIS-ID: 386114.
- Setterkrans, G., (1956), »Hans Brasks släktbok. Handskriftsundersökning och datering«, *Personhistorisk tidskrift 1956*, s. 81–91.
- Silfverstolpe, C., (1875), »Klostret i Vadstena. Historiskt utkast«, *Historiskt bibliotek 1*, s. 1–72. LIBRIS-ID: 1578865.

Silfverstolpe, C., (1895–1898), »Vadstena klostets uppbörds- och utgifts-bok 1539–1570«, *Antiquarisk tidskrift för Sverige* 16, s. 1–207. LIBRIS-ID: 2224085.

Silfverstolpe, C., (1898–1899), *Klosterfolket i Vadstena. Personhistoriska anteckningar*, Skrifter och handlingar utgivna genom Svenska autograf sällskapet 4, Stockholm. LIBRIS-ID: 486517.

Sjödén, C. C., (1950), *Stockholms borgerskap under Sturetiden med särskild hänsyn till dess politiska ställning. En studie i Stockholms stads historia*, Monografier utgivna av Stockholms kommunalförvaltning 8, Stockholm. LIBRIS-ID: 8075099.

[SMP =], (1967–), *Sveriges medeltida personnamn. Ordbok*, Uppsala. LIBRIS-ID: 143247.

[SMR =], (1937), *Svenska medeltidsregister. Förteckning över urkunder till Sveriges historia 1434–1441*, utgivna av S. Tunberg genom B. Enander, K. Kumlien & R. Svanström, Stockholm. LIBRIS-ID: 384941.

Småberg, T., (2004), *Det stängda frälset. Makt och eliter i det medeltida lokalsamhället: Marks och Kinds härader i Västergötland ca 1390–1520*, Avhandlingar från Historiska institutionen i Göteborg 42, Göteborg. LIBRIS-ID: 9592197.

[SRA =], (1887–1954), *Svenska riksdagsakter jämte andra handlingar som höra till statsförfattningens historia under tidevarvet 1521–1718*, Stockholm. LIBRIS-ID: 8208170.

Stockholms rådhus och råd. Festskrift utgifven till minne af nya rådhusets invigning hösten 1915, (1915–1918), Stockholm. LIBRIS-ID: 424207.

Sveriges ridderskaps och adels riksdags-protokoll, (1855–1910), Stockholm. LIBRIS-ID: 8205949.

Tegnér, E., (1894), *De la Gardieska samlingen i Lund och på Löberöd*, Kongl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademiens handlingar 32, ny följd 12:1, Stockholm. LIBRIS-ID: 1623115.

Tham, W., (1953), »Rosenstrålarna på Borggård«, *Släkt och hävd* 1953, s. 125–139.

[Vadstenadiariet =], (1996), *Vadstenadiariet. Latinsk text med översättning och kommentar*, Kungl. Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia, Handlingar 19, utgivet genom C. Gejrot, Stockholm. LIBRIS-ID: 7745563.

Westerlund, J. A., Setterdahl, J. A., & Meurling, E., (1915–1943), *Linköpings stifts herdaminne*, Linköping. LIBRIS-ID: 41146.

Westman, K. G. (utg.), (1920), *Aktsamling till kungsådreinstitutets historia*, Regalrättsutredningen, Uppsala. LIBRIS-ID: 401972.

Zielfelt, L., (1966), *Kullerstad sockens minne. Tiden före år 1700*, Linköping. LIBRIS-ID: 8075112.

Östenson, S., (1975), »Randanmärkningarna till biskop Hans Brasks släktbok«, *Personhistorisk tidskrift* 1975, s. 52–76.